

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 6ης Οκτωβρίου 2010*

Στην υπόθεση C-222/08,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 22 Μαΐου 2008,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους H. van Vliet και A. Nijenhuis, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου του Βελγίου, εκπροσωπούμενου από τους T. Materne και M. Jacobs, επικουρούμενους από τον S. Depré, avocat,

καθού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, C. Toader, K. Schiemann, P. Küris και L. Bay Larsen, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Μαρτίου 2010,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 22ας Ιουνίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Με την προσφυγή της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι, μη μεταφέροντας πλήρως στην εσωτερική έννομη τάξη τα άρθρα 12, παράγραφος 1, και 13, παράγραφος 1, καθώς και το παράρτημα IV, μέρος A, της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της

7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία «καθολική υπηρεσία») (ΕΕ L 108, σ. 51), το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την ως άνω οδηγία και από το άρθρο 249 ΕΚ.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

Η οδηγία 2002/22

- 2 Σύμφωνα με την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/22, «[η] εξασφάλιση καθολικής υπηρεσίας (δηλαδή η παροχή καθορισμένης στοιχειώδους δέσμης υπηρεσιών σε όλους τους τελικούς χρήστες σε προσιτή τιμή) είναι δυνατόν να συνεπάγεται την παροχή μερικών υπηρεσιών σε ορισμένους τελικούς χρήστες, σε τιμές που διαφέρουν από εκείνες που προκύπτουν από συνήθεις συνθήκες αγοράς. Ωστόσο, η αποζημίωση των επιχειρήσεων οι οποίες καθορίζονται για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών, υπό τις συνθήκες αυτές, δεν πρέπει να οδηγεί σε στρέβλωση του ανταγωνισμού, εάν οι καθορισμένες επιχειρήσεις αποζημιώνονται για το συνεπαγόμενο καθαρό κόστος και εάν το καθαρό κόστος καλύπτεται με ανταγωνιστικώς ουδέτερο τρόπο».

3 Κατά τη δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/22:

«Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργούν, όπου χρειάζεται, μηχανισμούς για τη χρηματοδότηση του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, εφόσον αποδεικνύεται ότι η παροχή των υπηρεσιών αυτών είναι δυνατή μόνο με ζημία ή με καθαρό κόστος που αφίσταται της συνήθους εμπορικής πρακτικής. [...]».

4 Η εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/22 έχει ως εξής:

«Όταν μια υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας επιβαρύνει υπερβολικά μια επιχείρηση, είναι σκόπιμο να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να δημιουργούν μηχανισμούς για την ουσιαστική κάλυψη του καθαρού κόστους. [...]»

5 Κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 2002/22, τιτλοφορούμενο «Διάθεση της καθολικής υπηρεσίας»:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι υπηρεσίες που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο διατίθενται σε καθορισμένη ποιότητα σε κάθε τελικό χρήστη στην επικράτειά τους, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική του θέση, και, υπό το πρίσμα των ειδικών εθνικών [περιστάσεων], σε προσιτή τιμή.

2. Τα κράτη μέλη καθορίζουν την [πλέον] αποτελεσματική και ενδεδειγμένη προσέγγιση για τη διασφάλιση της υλοποίησης της καθολικής υπηρεσίας, με σεβασμό στις αρχές της αντικειμενικότητας, της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της αναλογικότητας. Επιδίδουν να ελαχιστοποιούν τις στρεβλώσεις στην αγορά, ιδίως όσον

αφορά την παροχή υπηρεσιών με τιμές ή άλλους όρους και προϋποθέσεις που αποκλίνουν από τους συνήθεις εμπορικούς όρους, ενώ παράλληλα διαφυλάσσουν το δημόσιο συμφέρον.»

- 6 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Καθορισμός επιχειρήσεων», ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις οι οποίες εγγυώνται την παροχή καθολικής υπηρεσίας [...]

2. Κατά τον καθορισμό των επιχειρήσεων στις οποίες αναθέτουν υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας, σε μέρος ή στο σύνολο της εθνικής επικράτειας, τα κράτη μέλη χρησιμοποιούν αποτελεσματικό, αντικειμενικό, διαφανή και αμερόληπτο μηχανισμό καθορισμού, μέσω του οποίου καμία επιχείρηση δεν αποκλείεται εκ των προτέρων από τον καθορισμό. Οι εν λόγω μέθοδοι καθορισμού εξασφαλίζουν ότι η καθολική υπηρεσία παρέχεται με τρόπο οικονομικά αποδοτικό και μπορούν να χρησιμοποιούνται για να προσδιορίζεται το καθαρό κόστος της υποχρέωσης παροχής καθολικής υπηρεσίας, σύμφωνα με το άρθρο 12.»

- 7 Το άρθρο 9 της οδηγίας 2002/22, τιτλοφορούμενο «Προσιτότητα τιμολογίων», προβλέπει:

«1. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές παρακολουθούν την εξέλιξη και το επίπεδο των λιανικών τιμολογίων των υπηρεσιών, οι οποίες, σύμφωνα με τα άρθρα 4, 5, 6 και 7, υπάγονται στις υποχρεώσεις παροχής καθολικής υπηρεσίας και οι οποίες παρέχονται από καθορισμένες επιχειρήσεις, ιδίως σε σχέση με τις εθνικές τιμές καταναλωτή και το εισόδημα.

2. [Λαμβανομένων υπόψη των εθνικών περιστάσεων], τα κράτη μέλη μπορούν να υποχρεώνουν τις καθορισμένες αυτές επιχειρήσεις να παρέχουν τιμολογιακές επιλογές ή δέσμες τιμολογίων για τους καταναλωτές, οι οποίες είναι διαφορετικές από τους συνηθεις εμπορικούς όρους, προκειμένου ιδίως να εξασφαλίζεται ότι τα άτομα με χαμηλό εισόδημα ή με ειδικές κοινωνικές ανάγκες δεν αποκλείονται από την πρόσβαση ή τη χρήση της διαθέσιμης στο κοινό τηλεφωνικής υπηρεσίας.

[...]»

- 8 Το άρθρο 12 της οδηγίας 2002/22, τιτλοφορούμενο «Κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας», εξαγγέλλει στην παράγραφο 1:

«Όταν οι εθνικές κανονιστικές αρχές κρίνουν ότι η παροχή καθολικής υπηρεσίας, όπως προβλέπεται στα άρθρα 3 έως 10, ενδέχεται να συνιστά αθέμιτη επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις που έχουν καθοριστεί για την παροχή της, υπολογίζουν το καθαρό κόστος παροχής της.

Για τον σκοπό αυτό, οι εθνικές κανονιστικές αρχές:

- α) υπολογίζουν το καθαρό κόστος της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας, λαμβάνοντας υπόψη το τυχόν αγοραίο όφελος που αποκομίζει μια επιχείρηση που έχει καθοριστεί για την παροχή καθολικής υπηρεσίας, σύμφωνα με το παράρτημα IV, μέρος Α, ή
- β) χρησιμοποιούν το καθαρό κόστος παροχής καθολικής υπηρεσίας, το οποίο υπολογίζεται με μηχανισμό καθορισμού, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 2.»

- 9 Κατά το άρθρο 13 της οδηγίας 2002/22, τιτλοφορούμενο «Χρηματοδότηση των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας»:

«1. Εφόσον, βάσει του υπολογισμού του καθαρού κόστους που αναφέρεται στο άρθρο 12, οι εθνικές κανονιστικές αρχές αποφαινόμενες ότι μια επιχείρηση υφίσταται αθέμιτη επιβάρυνση, τα κράτη μέλη αποφασίζουν, μετά από αίτηση μιας καθορισμένης επιχείρησης:

- α) να εισάγουν μηχανισμό αποζημίωσης της εν λόγω επιχείρησης για το καθορισμένο καθαρό κόστος, υπό διαφανείς συνθήκες από δημόσια κονδύλια, ή/και
- β) να επιμερίσουν το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας μεταξύ των φορέων παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών υπηρεσιών.

[...]»

- 10 Το παράρτημα IV, μέρος Α, της οδηγίας 2002/22 περιγράφει ως εξής τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να υπολογίζεται το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας:

«Ως υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας νοούνται οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται σε μια επιχείρηση από ένα κράτος μέλος και αφορούν την παροχή δικτύου και υπηρεσίας στο σύνολο ορισμένης γεωγραφικής περιοχής, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των μέσων τιμών που επιβάλλονται στη γεωγραφική αυτή περιοχή για την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας ή των ειδικών τιμολογιακών επιλογών για καταναλωτές με χαμηλό εισόδημα ή με ειδικές κοινωνικές ανάγκες.

Οι εθνικές [ρυθμιστικές] αρχές εξετάζουν όλα τα μέσα προκειμένου να εξασφαλίζουν τα κατάλληλα κίνητρα στις επιχειρήσεις (καθορισμένες ή όχι), ώστε να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας με τρόπο οικονομικά αποδοτικό. [Κατά τον υπολογισμό], το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ του καθαρού κόστους της λειτουργίας μιας καθορισμένης επιχειρήσεως με υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας και της λειτουργίας της χωρίς υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας. Ο υπολογισμός αυτός ισχύει είτε το δίκτυο ενός κράτους μέλους είναι πλήρως ανεπτυγμένο, είτε ακόμη αναπτύσσεται και επεκτείνεται. Αποδίδεται η δέουσα προσοχή στην ορθή εκτίμηση του κόστους που κάθε καθορισμένη επιχείρηση θα προσπαθούσε να αποφύγει εάν δεν έφερε καμιά υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας. [Κατά τον υπολογισμό] του καθαρού κόστους θα πρέπει να συνεκτιμ[ώνται] τα οφέλη, συμπεριλαμβανομένων των άυλων οφελών, που αποκομίζει ο φορέας εκμεταλλεύσεως καθολικής υπηρεσίας.

[...]»

- 11 Σύμφωνα με το άρθρο 38 της οδηγίας 2002/22, τα κράτη μέλη όφειλαν να λάβουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθούν προς αυτήν το αργότερο στις 24 Ιουλίου 2003, ενημερώνοντας παράυτα την Επιτροπή, και να εφαρμόζουν τις ως άνω διατάξεις από τις 25 Ιουλίου 2003.

Η εθνική νομοθεσία

- 12 Το Βασίλειο του Βελγίου εξέδωσε στις 13 Ιουνίου 2005 τον νόμο σχετικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (*Moniteur belge* της 20ής Ιουνίου 2005, σ. 28070, στο εξής: νόμος της 13ης Ιουνίου 2005), ο οποίος τροποποιήθηκε στη συνέχεια με τον νόμο της 25ης Απριλίου 2007 περί διαφόρων διατάξεων (IV) (*Moniteur belge* της 8ης Μαΐου 2007, σ. 25103, στο εξής: νόμος της 25ης Απριλίου 2007).

- 13 Το άρθρο 74 του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον νόμο της 25ης Απριλίου 2007, έχει ως εξής:

«Η κοινωνική συνιστώσα της καθολικής υπηρεσίας συνίσταται στην εκ μέρους κάθε επιχειρηματία, ο οποίος προσφέρει στους καταναλωτές δημόσια τηλεφωνική υπηρεσία, παροχή υπηρεσιών υπό ιδιαίτερες τιμολογιακές συνθήκες για ορισμένες κατηγορίες δικαιούχων.

Οι κατά το πρώτο εδάφιο κατηγορίες δικαιούχων και οι τιμολογιακές συνθήκες, καθώς και οι διαδικασίες για την υπαγωγή στις ανωτέρω τιμολογιακές συνθήκες ορίζονται σε παράρτημα.

Το Institut [βελγικό ίδρυμα για τις ταχυδρομικές υπηρεσίες και τις τηλεπικοινωνίες (στο εξής: Ίδρυμα)] υποβάλλει ετησίως στον Υπουργό [αρμόδιο για τα ζητήματα σχετικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες] έκθεση με αντικείμενο τα μερίδια των επιχειρηματιών επί του συνολικού αριθμού των κοινωνικών συνδρομητών σε σχέση με τα μερίδιά τους επί της αγοράς βάσει του κύκλου εργασιών στην αγορά της δημόσιας τηλεφωνίας.

Ιδρύεται ταμείο για την καθολική υπηρεσία σε ζητήματα κοινωνικών τιμολογίων, στο οποίο ανατίθεται να αποζημιώνει όσους προσφέρουν κοινωνικά τιμολόγια και έχουν υποβάλει σχετική αίτηση στο Ίδρυμα. Το ταμείο έχει νομική προσωπικότητα και τελεί υπό τη διαχείριση του Ιδρύματος.

Με βασιλικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται κατόπιν προτάσεως του υπουργικού συμβουλίου, μετά τη διατύπωση γνώμης από το Ίδρυμα, καθορίζονται τα της λειτουργίας του μηχανισμού αυτού. Αν αποδειχθεί ότι ο αριθμός των τιμολογιακών εκπτώσεων τις οποίες χορηγεί ο επιχειρηματίας είναι μικρότερος του αριθμού εκείνων οι οποίες αντιστοιχούν στο μερίδιό του επί του συνολικού κύκλου εργασιών της αγοράς της δημόσιας τηλεφωνίας, ο εν λόγω επιχειρηματίας οφείλει να αντισταθμίσει τη σχετική διαφορά.

Αν αποδειχθεί ότι ο αριθμός των τιμολογιακών εκπτώσεων τις οποίες χορηγεί ο επιχειρηματίας είναι μεγαλύτερος από εκείνον ο οποίος αντιστοιχεί στο μερίδιό του επί του συνολικού κύκλου εργασιών της αγοράς της δημόσιας τηλεφωνίας, ο εν λόγω επιχειρηματίας λαμβάνει αποζημίωση ίση με το ποσόν της διαφοράς αυτής.

Οι αποζημιώσεις τις οποίες αφορούν τα προηγούμενα εδάφια καθίστανται πάραυτα απαιτητές. Η πραγματοποιούμενη μέσω του ταμείου αποζημίωση θα καταβάλλεται μόλις το ταμείο καταστεί λειτουργικό ή το αργότερο εντός του επόμενου της ενάρξεως ισχύος του παρόντος άρθρου έτους.

Το Ίδρυμα υπολογίζει, σύμφωνα με την καθοριζόμενη στο παράρτημα μεθοδολογία, το καθαρό κόστος των κοινωνικών τιμολογίων για κάθε επιχειρηματία ο οποίος υπέβαλε συναφώς αίτηση ενώπιον του Ιδρύματος.

Το Ίδρυμα δύναται να καθορίσει τα του υπολογισμού του κόστους και των αποζημιώσεων εντός των ορίων τα οποία θέτει ο παρών νόμος και το παράρτημά του».

- ¹⁴ Το άρθρο 45bis του παραρτήματος του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 200 του νόμου της 25ης Απριλίου 2007, καθορίζει την προς χρήση μέθοδο για τον υπολογισμό του καθαρού κόστους των κοινωνικών τιμολογίων. Το εν λόγω άρθρο 45bis ορίζει:

«Το καθαρό κόστος των κοινωνικών τιμολογίων της καθολικής υπηρεσίας αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των εσόδων τα οποία προσπορίζεται ο παρέχων κοινωνικά τιμολόγια επιχειρηματίας υπό συνήθεις εμπορικές συνθήκες και εκείνων τα οποία επιτυγχάνει κατόπιν των εκπτώσεων τις οποίες προβλέπει ο παρών νόμος υπέρ των δικαιούχων των κοινωνικών τιμολογίων.

Επί τα πέντε πρώτα έτη από την έναρξη ισχύος του νόμου, η αντιστάθμιση την οποία λαμβάνει ενδεχομένως ο ιστορικός πάροχος των κοινωνικών τιμολογίων μειώνεται κατά ποσοστό οριζόμενο από το Ίδρυμα. Το ποσοστό στο οποίο αναφέρεται το προηγούμενο εδάφιο καθορίζεται βάσει εμμέσων κερδών.

Το Ίδρυμα θα στηριχθεί σε υπολογισμούς στους οποίους έχει ήδη προβεί για τον καθορισμό του καθαρού κόστους του ιστορικού παρόχου των κοινωνικών τιμολογίων.»

15 Κατά το άρθρο 202 του νόμου της 25ης Απριλίου 2007:

«Στο άρθρο 74, [όγδοο] εδάφιο, του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005 [...], η φράση “οι αποζημιώσεις τις οποίες αφορούν τα προηγούμενα εδάφια καθίστανται πάραυτα απαιτητές” πρέπει να ερμηνευθεί ως εξής:

Κατά την προπαρασκευή του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005 [...], λαμβανομένων υπόψη των προϋποθέσεων της οδηγίας [2002/22] και κατόπιν σχετικής αιτήσεως του ιστορικού παρόχου της καθολικής υπηρεσίας και μετά τον καθορισμό του καθαρού κόστους από το Ίδρυμα, ο νομοθέτης, ως εθνική ρυθμιστική αρχή, αξιολόγησε τον αδικαιολόγητο χαρακτήρα της επιβαρύνσεως. Εν προκειμένω, ο νομοθέτης εκτίμησε, όπως άλλωστε διαπιστώθηκε από το [βελγικό] Συμβούλιο της Επικρατείας, ότι, στο μέτρο που ληφθούν υπόψη όλα τα έμμεσα κέρδη, περιλαμβανομένων των άυλων κερδών που μπορούν να προέλθουν από την παροχή αυτή, κάθε ελλειμματική κατάσταση δυνάμενη να προκύψει από τον σχετικό υπολογισμό συνιστά όντως αδικαιολόγητη επιβάρυνση».

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής και η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

- 16 Αφού έλαβε στις 24 Ιουνίου 2005 το κείμενο του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005 με τον οποίο το Βασίλειο του Βελγίου μετέφερε την οδηγία 2002/22 στην εσωτερική έννομη τάξη του υιοθετώντας τα μέτρα μεταφοράς, η Επιτροπή αμφισβήτησε, με έγγραφο οχλήσεως της 15ης Νοεμβρίου 2006, τη συμφωνία ορισμένων πτυχών του νόμου αυτού προς τα άρθρα 12, παράγραφος 1, και 13, παράγραφος 1, της οδηγίας.
- 17 Με την από 16 Φεβρουαρίου 2007 απάντησή του, το Βασίλειο του Βελγίου ανήγγειλε τη θέσπιση τροποποιήσεων του νόμου, όπερ συνέβη με τον νόμο της 25ης Απριλίου 2007.
- 18 Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή παραιτήθηκε ορισμένων από τις αιτιάσεις της. Πάντως, ενέμεινε σε δύο αιτιάσεις, ήτοι τις αφορώσες, αφενός, την απουσία, βάσει της βελγικής νομοθεσίας, διατάξεων προβλεπουσών την εκ μέρους της εθνικής ρυθμιστικής αρχής εξέταση του ζητήματος αν η υποχρέωση προτάσεως κοινωνικών τιμολογίων ενέχει αθέμιτη επιβάρυνση, και, αφετέρου, τον τρόπο υπολογισμού εκ μέρους της ανωτέρω αρχής του συνδεόμενου με την παροχή των κοινωνικών τιμολογίων καθαρού κόστους.
- 19 Η Επιτροπή απηύθυνε στις 29 Ιουνίου 2007 αιτιολογημένη γνώμη, καλώντας το Βασίλειο του Βελγίου να λάβει τα αναγκαία μέτρα συμμορφώσεώς του προς τη οδηγία 2002/22 εντός προθεσμίας δύο μηνών από της λήψεως της αιτιολογημένης γνώμης.
- 20 Με έγγραφο της 1ης Αυγούστου 2007, το Βασίλειο του Βελγίου υπέβαλε αίτημα περί αναβολής το οποίο απερρίφθη από την Επιτροπή με το αιτιολογικό ότι δεν πληρούνταν οι προβλεπόμενες επί του θέματος προϋποθέσεις.

- 21 Κρίνοντας ως μη ικανοποιητικές τις παρασχεθείσες από το Βασίλειο του Βελγίου πληροφορίες, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επί της πρώτης αιτιάσεως η οποία αφορά τις λεπτομέρειες βάσει των οποίων καθίσταται εφικτό να προσδιοριστεί αν αποτελεί αθέμιτη επιβάρυνση η υποχρέωση εφαρμογής κοινωνικών τιμολογίων

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 22 Κατά την Επιτροπή, τα άρθρα 12, παράγραφος 1, και 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/22 υποχρεώνουν την εθνική ρυθμιστική αρχή να εξετάζει τη φύση της οφειλόμενης στην παροχή της καθολικής υπηρεσίας επιβαρύνσεως για τους καθορισμένους προς τούτο επιχειρηματίες.
- 23 Με την έκδοση του άρθρου 74 του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, όπως αυτό διατυπώνεται με τον νόμο της 25ης Απριλίου 2007, ο Βέλγος νομοθέτης θεώρησε ότι κάθε καθαρό κόστος απορρέον από την υποχρέωση εφαρμογής κοινωνικών τιμολογίων αποτελεί για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αθέμιτη επιβάρυνση επαγόμενη κατ' ανάγκη αντιστάθμιση. Ακολούθως, ιδρύθηκε ταμείο για την καθολική υπηρεσία σε θέματα κοινωνικών τιμολογίων, χρηματοδοτούμενο από τις εισφορές των επιχειρηματιών και προοριζόμενο για την αποζημίωσή τους.

- 24 Πέραν του ότι διερωτάται αν ο ίδιος ο νομοθέτης είναι εφικτό να αποτελεί εθνική ρυθμιστική αρχή, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η οδηγία 2002/22 επιβάλλει την υποχρέωση διενέργειας του συγκεκριμένου ελέγχου της ενδεχομένως αθέμιτης φύσεως της επιβαρύνσεως στο πλαίσιο του υπολογισμού του καθαρού κόστους και της χρηματοδότησεως των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας. Επομένως, το γεγονός ότι η συναφής αξιολόγηση λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με τη θέσπιση του νόμου ο οποίος σκοπεί στην εγκαθίδρυση των αφορώντων την καθολική υπηρεσία κανόνων είναι ασύμβατη προς την οδηγία 2002/22 καθ' ό μέτρο τούτο ισοδυναμεί με τον a priori προσδιορισμό του αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως, και τούτο κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο.
- 25 Η Επιτροπή προσθέτει ότι η επιλεγείσα μέθοδος δεν ανταποκρίνεται στις επιτασσόμενες με την οδηγία 2002/22 λεπτομέρειες εφαρμογής, καθόσον ούτε ο Βέλγος νομοθέτης ούτε το Ίδρυμα εξέτασαν ποτέ δεόντως αν η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία αποτελεί για τους οικείους επιχειρηματίες αθέμιτη επιβάρυνση.
- 26 Ως προς τον υπολογισμό του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας στον οποίο προέβη το Ίδρυμα στις 26 Νοεμβρίου 2002, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, καθ' ό μέτρο ο νόμος της 13ης Ιουνίου 2005 εκδόθηκε μόνον δύο και ήμισυ έτη μετά τη γνώμη του Ιδρύματος, ο σχετικός υπολογισμός είχε περιπέσει σε αχρησία και δεν είχε προσαρμοστεί προς την ισχύουσα πραγματική κατάσταση. Συγκεκριμένα, ενώ ο εν λόγω νόμος επέβαλε την υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας στο σύνολο των επιχειρηματιών, η γνώμη του Ιδρύματος αναφορικά με το κόστος που επιβάρυνε την εταιρία Belgacom (στο εξής: Belgacom) αφορούσε μόνον τις εκτιμήσεις για το έτος 2003, όταν δηλαδή η τελευταία υπέκειτο αποκλειστικά στην υποχρέωση εφαρμογής κοινωνικών τιμολογίων. Επομένως, η επίδικη γνώμη δεν μπορούσε να εδράζεται σε έγκυρο υπολογισμό του καθαρού κόστους, βάσει του οποίου το Βασίλειο του Βελγίου μπορούσε να θεωρήσει ότι η έκδοση του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005 θα συνεπαγόταν αθέμιτη επιβάρυνση για το σύνολο των επιχειρηματιών.
- 27 Εξ αυτού η Επιτροπή, αναφερόμενη συναφώς στην απόφαση της 19ης Ιουνίου 2008, C-220/07, Επιτροπή κατά Γαλλίας, συνάγει ότι το βελγικό σύστημα ρέπει στη μη τήρηση των αρχών της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας, της αντικειμενικότητας, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της κατ' ελάχιστον στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, όπως αυτές καθιερώθηκαν με τη νομολογία του Δικαστηρίου.

- 28 Η Επιτροπή παρατηρεί επίσης ότι, όπως ρυθμίζονται με τον βελγικό νόμο, οι αρμοδιότητες του Ιδρύματος είναι εξαιρετικά περιορισμένες, καθόσον δεν προβλέπεται ότι έχει τη δυνατότητα να διαπιστώνει ότι η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία δεν επάγεται αθέμιτη επιβάρυνση.
- 29 Τέλος, η Επιτροπή εκφράζει την κατάπληξη της λόγω του ότι ο Βέλγος νομοθέτης ενήργησε ως εθνική ρυθμιστική αρχή αναφορικά με μία μόνον πτυχή των οδηγιών περί των τηλεπικοινωνιών, και συγκεκριμένα την εκτίμηση κατά πόσον συντρέχει αθέμιτη επιβάρυνση λόγω της παροχής της καθολικής υπηρεσίας, τη στιγμή κατά την οποία ο νόμος της 13ης Ιουνίου 2005 δεν ρύθμισε το ζήτημα αυτό, το οποίο δεν αποτέλεσε άλλωστε αντικείμενο καμίας δημοσιεύσεως συναφώς, σε αντίθεση προς τις επιταγές του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) (ΕΕ L 108, σ. 33), και τη στιγμή κατά την οποία δεν μπορούν να αντιταχθούν λυσιτελώς τα εδραζόμενα στο βελγικό συνταγματικό δίκαιο επιχειρήματα.
- 30 Επικαλούμενο την αρχή της θεσμικής αυτοτελείας, το άρθρο 249 ΕΚ καθώς και την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη και τα άρθρα 2 και 3 της οδηγίας 2002/21, το Βασίλειο του Βελγίου υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι το Βελγικό Κοινοβούλιο ενεργεί υπό την ιδιότητα της εθνικής ρυθμιστικής αρχής προκειμένου να διαπιστώνει την ύπαρξη αθέμιτης επιβαρύνσεως λόγω της παροχής της καθολικής υπηρεσίας δεν προσκρούει σε καμία απαγόρευση σύμφωνα με το συνταγματικό του σύστημα.
- 31 Το γεγονός ότι ρυθμίζεται νομοθετικώς ή πρέπει να εννοείται ως αθέμιτη επιβάρυνση είναι αποτρεπτικό άνισης μεταχειρίσεως μεταξύ των διαφόρων επιχειρηματιών οι οποίοι οφείλουν του λοιπού να εφαρμόζουν κοινωνικά τιμολόγια και υπό την έννοια αυτή να υφίστανται ζημίες καθόσον τα σχετικά τιμολόγια είναι κατώτερα των συνήθων τιμών. Έτσι, κάθε καθαρό κόστος το οποίο καλείται να φέρει συγκεκριμένη επιχείρηση επιφορτισμένη με την καθολική υπηρεσία υπό την ιδιότητά της ως παρόχου της εν λόγω υπηρεσίας πρέπει να θεωρείται ως αθέμιτο κόστος και κατά συνέπεια να αντισταθμίζεται.

- 32 Το Βασίλειο του Βελγίου διευκρινίζει ότι τα ανατεθειμένα στην εθνική ρυθμιστική αρχή καθήκοντα όσον αφορά την οργάνωση της καθολικής κοινωνικής υπηρεσίας κατανεμήθηκαν μεταξύ, αφενός, του νομοθέτη και, αφετέρου, του Ιδρύματος, το οποίο, υπό την ιδιότητά του ως εκτελεστικού οργάνου, προσδιορίζει, σύμφωνα με τα οριζόμενα από τον νόμο κριτήρια, το δικαίωμα κάθε επιχειρηματία προς αποζημίωση.
- 33 Το Βασίλειο του Βελγίου υπογραμμίζει ότι ένα απελευθερωμένο σύστημα συγκεκριμένης καθολικής κοινωνικής υπηρεσίας όπως το επίδικο, στο πλαίσιο του οποίου όλοι οι επιχειρηματίες ορίζονται ως πάροχοι της εν λόγω υπηρεσίας, συμβάλλει σε έναν μόνιμο ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρηματιών και επάγεται σημαντικά πλεονεκτήματα για τους καταναλωτές.
- 34 Πάντως, για την εύρυθμη λειτουργία ενός τέτοιου συστήματος απαιτείται να παρέχονται στους επιχειρηματίες εγγυήσεις αφορώσες τη δυνατότητα λήψεως αντισταθμίσεως. Προς τούτο, η προβλεπόμενη αποζημίωση καλύπτει το ποσόν των νομίμων εκπτώσεων τις οποίες όφειλαν να παράσχουν ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες των κοινωνικών συνδρομητών καθ' ό μέτρο τούτο υπερβαίνει, αναλογικώς, το μερίδιό τους στην αντίστοιχη αγορά. Έτσι, το καθορισμένο καθαρό κόστος ανταποκρίνεται σε ό,τι ορίζει το παράρτημα IV, μέρος Α, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/22 ως «κόστος [βαρύνον] τους ειδικούς τελικούς χρήστες ή ομάδες τελικών χρηστών οι οποίοι [...] μπορούν να εξυπηρετούνται μόνο με ζημία ή υπό συνθήκες κόστους που δεν εμπίπτουν στα συνήθη εμπορικά πρότυπα».
- 35 Όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η βελγική νομοθεσία δεν προβλέπει εξέταση αναφορικά με την τυχόν αθέμιτη φύση της επιβαρύνσεως η οποία είναι απόρροια των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, το Βασίλειο του Βελγίου διευκρινίζει ότι ο νομοθέτης έκρινε ότι η επιβάρυνση είναι αθέμιτη αφής στιγμής δεν πρέπει να αναλαμβάνεται το καθαρό κόστος και υποβάλλεται αίτηση χρηματοδοτήσεως. Οποιαδήποτε άλλη εκτίμηση περί του αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως οδηγεί, στο πλαίσιο του βελγικού συστήματος, σε στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων, καθόσον, ενώ υπέχουν όλες τις ίδιες υποχρεώσεις, περιορίζεται σε ορισμένες εξ αυτών το δικαίωμα να ζητούν αποζημίωση.

- 36 Εξάλλου, της εκδόσεως της αποφάσεως σχετικά με τον αθέμιτο χαρακτήρα της επιβαρύνσεως προηγείται ο εκ μέρους του Ιδρύματος υπολογισμός του καθαρού κόστους το οποίο επάγεται η προσφορά της καθολικής κοινωνικής υπηρεσίας, σύμφωνα με το παράρτημα IV, μέρος Α, της οδηγίας 2002/22. Ο υπολογισμός αυτός έλαβε χώρα το 2002, ακολούθως επικαιροποιήθηκε το 2005, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τυχόν εμπορικά πλεονεκτήματα των οποίων υπήρχε πιθανότητα να επωφελείται η Belgacom λόγω του μονοπωλίου του οποίου απήλαυε κατά τον χρόνο εκείνο.
- 37 Όσον αφορά την απαντώσα στο άρθρο 12, παράγραφος 2, της οδηγίας 2002/22 απαιτούμενη διαφάνεια, το Βασίλειο του Βελγίου υπογραμμίζει ότι η οριστική απόφαση σχετικά με τον υπολογισμό του καθαρού κόστους δημοσιεύθηκε στις 18 Μαΐου 2005 στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος στο διαδίκτυο.
- 38 Επιπλέον, η παρέμβαση του νομοθέτη είναι υποχρεωτική λόγω συνταγματικών επιταγών, καθόσον το καθιερωθέν υπέρ των επιχειρηματιών καθεστώσ αντισταθμίσεως πρέπει να χαρακτηρίζεται ως φορολογικό σύστημα.
- 39 Η οδηγία 2002/22 επιβάλλει την υποχρέωση ενιαίας εξετάσεως του τυχόν αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως, γεγονός το οποίο καταλήγει, επομένως, στην εγκαθίδρυση του μηχανισμού γενικής χρηματοδοτήσεως, όπως προβλέπει το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας. Η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη της, εσφαλμένα, τη θεμελιώδη διαφορά μεταξύ, αφενός, του υπολογισμού του καθαρού κόστους στο πλαίσιο της αποφάσεως ως προς τον ενδεχομένως αθέμιτο χαρακτήρα της επιβαρύνσεως και της αποφάσεως η οποία προβλέπει μηχανισμό αντισταθμίσεως, ήτοι πράξεως η οποία έλαβε χώρα άπαξ κατά τη θέσπιση του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, και, αφετέρου, του υπολογισμού του καθαρού κόστους σύμφωνα με το άρθρο 45bis του παραρτήματος του ως άνω νόμου, πράξεως πραγματοποιούμενης κατ' έτος για τους σκοπούς της καταβολής της αποζημίωσης σε όλους τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 40 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2002/22 σκοπεί στην εγκαθίδρυση εναρμονισμένου κανονιστικού πλαισίου εγγυωμένου, στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, την παροχή καθολικής υπηρεσίας, ήτοι ενός κατ' ελάχιστον συνόλου καθορισμένων υπηρεσιών προς όλους τους τελικούς χρήστες σε προσιτή τιμή. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας, ένας από τους στόχους της έγκειται στην εξασφάλιση εντός του συνόλου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της δυνατότητας διαθέσεως καλής ποιότητας υπηρεσιών, προσβάσιμων στο κοινό μέσω πραγματικού ανταγωνισμού και επιλογών (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 28).
- 41 Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας, τα κράτη μέλη καθορίζουν την πλέον αποτελεσματική και ενδεδειγμένη προσέγγιση για τη διασφάλιση της υλοποίησης της καθολικής υπηρεσίας με σεβασμό έναντι των αρχών της αντικειμενικότητας, της διαφανείας, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αναλογικότητας και επιδιώκουν να ελαχιστοποιούν τις στρεβλώσεις στην αγορά, διασφαλίζοντας παράλληλα το δημόσιο συμφέρον (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 29).
- 42 Όπως εξαγγέλλει η τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/22, η διασφάλιση καθολικής υπηρεσίας επάγεται ενδεχομένως την παροχή ορισμένων υπηρεσιών σε ορισμένους τελικούς χρήστες σε τιμές οι οποίες αποκλίνουν εκείνων που ισχύουν υπό συνήθεις συνθήκες της αγοράς. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε, όπως προκύπτει από την δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργούν, όπου τούτο απαιτείται, μηχανισμούς χρηματοδότησεως του καθαρού κόστους των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας σε περιπτώσεις όπου αποδεικνύεται ότι οι εν λόγω υποχρεώσεις μπορούν να αναληφθούν μόνον επί ζημιά ή με καθαρό κόστος αφιστάμενο των συνήθων όρων εμπορικής εκμεταλλεύσεως.
- 43 Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/22, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, εφόσον εκτιμούν ότι η παροχή της καθολικής υπηρεσίας, όπως αυτή εξαγγέλλεται στα άρθρα 3 έως 10 της ανωτέρω οδηγίας, αποτελεί

ενδεχομένως αθέμιτη επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις οι οποίες καθορίζονται ως πάροχοι καθολικής υπηρεσίας, πρέπει να υπολογίζονται το καθαρό κόστος της συγκεκριμένης παροχής.

- 44 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, και μάλιστα οι διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, καθώς και το παράρτημα IV της οδηγίας 2002/22 ορίζουν τους κανόνες βάσει των οποίων πρέπει να υπολογίζεται το καθαρό κόστος της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας άπαξ και οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές έκριναν ότι η συγκεκριμένη παροχή αποτελεί ενδεχομένως αθέμιτη επιβάρυνση, πλην όμως ούτε από το άρθρο 12, παράγραφος 1, ούτε από οποιαδήποτε άλλη διάταξη της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης είχε την πρόθεση να καθορίσει ο ίδιος τους όρους υπό τους οποίους οι οικείες αρχές καλούνται να κρίνουν εκ των προτέρων ότι η σχετική παροχή αποτελεί ενδεχομένως παρόμοια αθέμιτη επιβάρυνση.
- 45 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Βασίλειο του Βελγίου δεν παρέβη τις απορρέουσες από το άρθρο 12 της ανωτέρω οδηγίας υποχρεώσεις καθορίζοντας τους όρους σύμφωνα με τους οποίους πρέπει να κρίνεται αν η εν λόγω επιβάρυνση είναι ή όχι αθέμιτη.
- 46 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 13 της οδηγίας 2002/22, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές δύνανται, βάσει αποκλειστικά του υπολογισμού του καθαρού κόστους της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 12 της οδηγίας, να διαπιστώνουν ότι επιχείρηση η οποία ορίζεται ως πάροχος καθολικής υπηρεσίας υφίσταται όντως αδικαιολόγητη επιβάρυνση και ότι τα κράτη μέλη οφείλουν στην περίπτωση αυτή να αποφασίζουν, κατόπιν αιτήσεως της οικείας επιχείρησης, να θεσπίζουν λεπτομέρειες αποζημιώσεως λόγω του συγκεκριμένου κόστους.
- 47 Σύμφωνα προς τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/22, καθώς και προς το παράρτημα IV της οδηγίας 2002/22, ο εν λόγω υπολογισμός πρέπει να διενεργείται για κάθε μία από τις καθοριζόμενες να παρέχουν την καθολική υπηρεσία επιχειρήσεις.

- 48 Αφής στιγμής η διαπίστωση ότι η παροχή της ως άνω καθολικής υπηρεσίας αποτελεί αθέμιτη επιβάρυνση για μία ή περισσότερες από τις οικείες επιχειρήσεις συνιστά το αναγκαίο προαπαιτούμενο για την εκ μέρους των κρατών μελών θέσπιση μηχανισμών αποζημίωσης λόγω του αναληφθέντος από τις ως άνω επιχειρήσεις κόστους, προέχει ο καθορισμός του τι πρέπει να νοείται ως «αθέμιτη επιβάρυνση», δεδομένου ότι η συγκεκριμένη έννοια δεν ορίζεται με την οδηγία 2002/22.
- 49 Συναφώς, όπως προκύπτει από την εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/22, πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη ήταν να συνδέσει τους μηχανισμούς καλύψεως του καθαρού κόστους το οποίο συνεπάγεται ενδεχομένως για μια επιχείρηση η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία με την ύπαρξη υπερβολικής επιβαρύνσεως αυτής. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμώντας ότι το καθαρό κόστος της καθολικής υπηρεσίας δεν αποτελεί κατ' ανάγκη υπερβολική επιβάρυνση για όλες τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, ο ίδιος νομοθέτης θέλησε να αποκλείσει ότι κάθε καθαρό κόστος λόγω της παροχής της καθολικής υπηρεσίας γεννά αυτομάτως δικαίωμα αποζημίωσης. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η αθέμιτη επιβάρυνση, την ύπαρξη της οποίας οφείλει να διαπιστώνει η εθνική ρυθμιστική αρχή πριν από οποιαδήποτε αποζημίωση, είναι η επιβάρυνση η οποία είναι υπερβολική για κάθε μία από τις οικείες επιχειρήσεις σε σχέση με την ικανότητά της να την αναλάβει, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ιδίων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, ιδίως του επιπέδου των εξοπλισμών της, της οικονομικής και χρηματοδοτικής καταστάσεώς της καθώς και του μεριδίου της στην αγορά.
- 50 Ναι μεν, ελλείψει σαφηνείας της οδηγίας 2002/22 επί του θέματος αυτού, εναπόκειται στην εθνική ρυθμιστική αρχή να ορίσει εν γένει και απροσώπως τα κριτήρια βάσει των οποίων καθίσταται εφικτός ο καθορισμός των κατωτάτων ορίων πέραν των οποίων, λαμβάνοντας υπόψη τα παρατεθέντα στην προηγούμενη σκέψη χαρακτηριστικά γνωρίσματα, η επιβάρυνση μπορεί να εκληφθεί ως υπερβολική, γεγονός, πάντως, παραμένει ότι η εν λόγω αρχή δεν μπορεί να διαπιστώνει ότι η επιβάρυνση εκ της παροχής της καθολικής υπηρεσίας είναι αθέμιτη, προκειμένου να τύχει εφαρμογής το άρθρο 13 της οδηγίας, μόνον υπό την προϋπόθεση της διενεργείας ειδικού ελέγχου της καταστάσεως κάθε ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως σε σχέση με τα ανωτέρω κριτήρια.
- 51 Εφόσον η εθνική ρυθμιστική αρχή διαπιστώσει ότι μία ή περισσότερες επιχειρήσεις καθοριζόμενες ως πάροχοι καθολικής υπηρεσίας υφίστανται αθέμιτη επιβάρυνση, τότε εναπόκειται στο κράτος μέλος να θέσει σε εφαρμογή τους αναγκαίους προς

τούτο μηχανισμού, σύμφωνα προς το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/22, διάταξη από την οποία προκύπτει περαιτέρω ότι η σχετική αποζημίωση πρέπει να τελεί σε σχέση προς το καθαρό κόστος, όπως αυτό υπολογίστηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 της οδηγίας.

- 52 Από τα προηγηθέντα προκύπτει ότι τα κράτη μέλη αδυνατούν, χωρίς να αθετούν τις απορρέουσες από την οδηγία 2002/22 υποχρεώσεις, να διαπιστώνουν ότι η παροχή της καθολικής υπηρεσίας συνιστά όντως αθέμιτη επιβάρυνση δυνάμενη να τύχει αποζημίωσης, χωρίς να έχει προηγηθεί ο υπολογισμός του καθαρού κόστους το οποίο η επιβάρυνση αυτή επάγεται για κάθε επιχείρηση φέρουσα το βάρος της συγκεκριμένης παροχής, ούτε έχει εκτιμηθεί αν το κόστος αυτό συνιστά υπερβολική επιβάρυνση για την ίδια επιχείρηση. Δεν μπορούν περαιτέρω να θεσπίζουν καθεστώς αποζημίωσης, στο πλαίσιο του οποίου η αποζημίωση δεν σχετίζεται με το οικείο καθαρό κόστος.
- 53 Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται η εξέταση της βασιμότητας της πρώτης αιτιάσεως.
- 54 Όπως προκύπτει από το άρθρο 74 του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, όπως αυτό ερμηνεύεται με τον νόμο της 25ης Απριλίου 2007, για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η παροχή της κοινωνικής συνιστώσας της καθολικής υπηρεσίας αποτελεί αθέμιτη επιβάρυνση, ο Βέλγος νομοθέτης έκρινε ότι, καθ' ό μέτρο ελήφθη υπόψη, κατά τον υπολογισμό του καθαρού κόστους της οικείας υπηρεσίας, κάθε έμμεσο κέρδος, συμπεριλαμβανομένου του άυλου κέρδους, το οποίο δύναται να συνεπάγεται η εν λόγω παροχή, τότε «κάθε ελλειμματική κατάσταση [...] διαπιστούμενη με τον ως άνω υπολογισμό συνιστά [...] αθέμιτη επιβάρυνση». Όπως προκύπτει από το ίδιο άρθρο 74, ο νομοθέτης αποφάσισε ότι, αν ο αριθμός των τιμολογιακών εκπτώσεων τις οποίες χορηγεί ένας επιχειρηματίας υπερβαίνει τον αριθμό των τιμολογιακών εκπτώσεων οι οποίες αντιστοιχούν στο μερίδιό του από τον συνολικό κύκλο εργασιών της αγοράς της δημόσιας τηλεφωνίας, τότε ο εν λόγω επιχειρηματίας λαμβάνει αποζημίωση, το ύψος της οποίας καθορίζεται με γνώμονα την ανωτέρω διαφορά.

- 55 Έτσι, το 2005, προκειμένου να αποφανθεί επί του αθέμιτου χαρακτήρα της επιβαρύνσεως τον οποίο επάγεται η χορήγηση κοινωνικών τιμολογίων στο πλαίσιο της καθολικής υπηρεσίας, ο Βέλγος νομοθέτης στηρίχθηκε σε γνώμη του Ιδρύματος, του έτους 2002, σχετικά με το κόστος που υφίσταται ο ιστορικός επιχειρηματίας –εν προκειμένω η Belgacom– και με εκτιμήσεις για το έτος 2003.
- 56 Όπως προκύπτει από την απαντώσα ανωτέρω στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως διαπίστωση, ουδέν κώλυμα συνέτρεχε ώστε η εθνική ρυθμιστική αρχή να εκτιμήσει, με βάση τα προπαρατεθέντα στοιχεία, ενώ ο νόμος της 13ης Ιουνίου 2005 υποχρέωνε του λοιπού όλους τους επιχειρηματίες των τηλεπικοινωνιών να προσφέρουν κοινωνικά τιμολόγια, ότι το κόστος της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας συνιστά «ενδεχομένως» αθέμιτη επιβάρυνση κατά την έννοια του άρθρου 12 της οδηγίας 2002/22.
- 57 Αντιθέτως, οι λεπτομέρειες καθορισμού της αθέμιτης επιβαρύνσεως επί της οποίας θεμελιώνεται δικαίωμα για τη λήψη αποζημιώσεως, όπως αυτές προβλέπονται με τον προπαρατεθέντα νόμο, δεν συνάδουν προφανώς προς τις εξαγγελόμενες στο άρθρο 13 της οδηγίας 2002/22 επιταγές.
- 58 Πράγματι, πρώτον, εκτιμώντας ότι κάθε ελλειμματική κατάσταση, διαπιστούμενη με τον υπολογισμό του καθαρού κόστους, συνιστά «αδικαιολόγητη επιβάρυνση», ο Βέλγος νομοθέτης προέβλεψε ευθύς εξαρχής δικαίωμα αποζημιώσεως υπέρ των επιχειρηματιών οι οποίοι υφίστανται το καθαρό κόστος λόγω των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας που δεν συνιστά για τον λόγο αυτό υπερβολική επιβάρυνση, ενώ, όπως προκύπτει από τα προπαρατεθέντα στη σκέψη 49 της παρούσας αποφάσεως, αν μια ελλειμματική κατάσταση συνιστά επιβάρυνση, δεν σημαίνει κατ' ανάγκη και υπερβολική επιβάρυνση για κάθε επιχειρηματία.
- 59 Δεύτερον, η εκτίμηση του υπερβολικού χαρακτήρα της συνδεόμενης με την παροχή της καθολικής υπηρεσίας επιβαρύνσεως προϋποθέτει ιδιαίτερη εξέταση τόσο του καθαρού κόστους το οποίο επάγεται η εν λόγω παροχή για κάθε ενδιαφερόμενο επιχειρηματία όσο και του συνόλου των προσιδιαζόντων στον εν λόγω επιχειρηματία

χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, όπως το επίπεδο των εξοπλισμών του, η οικονομική και χρηματοδοτική του κατάσταση καθώς και το μερίδιό του αγοράς, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 47 και 49 της παρούσας αποφάσεως. Εντούτοις, το Βασίλειο του Βελγίου δεν απέδειξε, αλλ' ούτε προκύπτει από κανένα από τα κατατεθέντα στο Δικαστήριο στοιχεία της δικογραφίας, ότι ο Βέλγος νομοθέτης θα είχε λάβει υπόψη το σύνολο των χαρακτηριστικών αυτών γνωρισμάτων όταν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παροχή της καθολικής υπηρεσίας αποτελεί αθέμιτη επιβάρυνση.

- 60 Τρίτον, προβλέποντας ότι οποιοδήποτε αναλαμβανόμενο κόστος λόγω του αριθμού των τιμολογιακών εκπτώσεων τις οποίες χορηγεί ένας επιχειρηματίας υπερβαίνει κατ' αναλογία το μερίδιό του αγοράς πρέπει να αποζημιώνεται αυτομάτως, ο νόμος της 13ης Ιουνίου 2005 καθιερώνει μηχανισμό καταλήγοντα σε αποζημίωση, άσχετο προς το καθαρό κόστος της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας, όπως αυτό υπολογίστηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 της οδηγίας 2002/22.
- 61 Από τα προηγηθέντα προκύπτει ότι πρέπει να γίνει δεκτή η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής στον βαθμό που εδράζεται στην αθέτηση των παρατιθέμενων στο άρθρο 13 της οδηγίας 2002/22 υποχρεώσεων.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως η οποία αφορά τον υπολογισμό του καθαρού κόστους της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 62 Στο πλαίσιο της δεύτερης αιτιάσεώς της, η Επιτροπή ισχυρίζεται, αφενός, ότι, καθ' ό μέτρο, σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, ο υπολογισμός του καθαρού κόστους της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας θεμελιώνεται σε υποτιθέμενη ζημία ίση με το ποσόν το οποίο αντιστοιχεί στον αριθμό των τιμολογιακών εκπτώσεων οι οποίες

χορηγήθηκαν και οι οποίες υπερβαίνουν κατ' αναλογία το μερίδιο αγοράς του οικείου επιχειρηματία, δεν λαμβάνονται υπόψη τα πραγματικά κόστη τα οποία θα μπορούσε στην πραγματικότητα να αποφύγει η επιχείρηση αν δεν υφίστατο υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας. Παρόμοια προσέγγιση θα αντέκειτο τόσο προς το άρθρο 12 της οδηγίας 2002/22 όσο και προς την απορρέουσα από τα παράρτημα IV, μέρος Α, αυτής υποχρέωση.

- 63 Αφετέρου, ο προβλεπόμενος από τη βελγική νομοθεσία τρόπος υπολογισμού δεν λαμβάνει υπόψη τα εμπορικά πλεονεκτήματα των οποίων απολαύει η καθορισμένη επιχείρηση, ενώ η οδηγία 2002/22 επιβάλλει την υποχρέωση ο υπολογισμός του καθαρού κόστους να λαμβάνει υπόψη κέρδη τα οποία επάγεται ενδεχομένως η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία, συμπεριλαμβανομένων των άυλων κερδών.
- 64 Η Επιτροπή υποστηρίζει ακόμη ότι το Βασίλειο του Βελγίου θεωρεί αδίκως ως συνωνύμους τους όρους «έσοδα» και «κόστη». Το γεγονός ότι ο πάροχος προσπορίζεται λιγότερα έσοδα επειδή υπέχει την υποχρέωση να προσφέρει κοινωνικό τιμολόγιο συνιστά, πάντως, πτυχή ξένη προς το ερώτημα ποιο συμπληρωματικό καθαρό κόστος υφίσταται λόγω της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας.
- 65 Συγκεκριμένα, το πραγματικό συμπληρωματικό κόστος το οποίο υφίσταται ο εν λόγω πάροχος, ήτοι το κόστος το οποίο θα απέφυγε αν δεν ήταν υποχρεωμένος να προσφέρει κοινωνικό τιμολόγιο, δεν στοιχεί κατ' ανάγκη στο ύψος των εκπτώσεων τις οποίες οφείλει να χορηγήσει. Το συγκεκριμένο κόστος εξαρτάται, αφενός, από την διάρθρωση του κόστους του οικείου επιχειρηματία, η οποία διάρθρωση εξαρτάται με τη σειρά της από τον τύπο υπηρεσιών τις οποίες αυτός παρέχει και, αφετέρου, από την κατάσταση του συγκεκριμένου επιχειρηματία έναντι των πελατών του. Έτσι, υφίσταται ενδεχομένως μεγάλη διαφορά μεταξύ, αφενός, του συμπληρωματικού κόστους το οποίο υφίσταται ο ιστορικός επιχειρηματίας επειδή εξακολουθεί να εξυπηρετεί τη σταθερή γραμμή ορισμένων κοινωνικών πελατών από πολλών ετών και, αφετέρου, του συμπληρωματικού κόστους το οποίο υφίσταται νέος επιχειρηματίας συνδέων νέους κοινωνικούς πελάτες με το δίκτυό του.

- 66 Τέλος, όσον αφορά τον υπολογισμό των εμπορικών πλεονεκτημάτων, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ισχυρισμός ότι οι επιχειρηματίες δεν απολαμβάνουν κατ' αρχήν κάποιου έμμεσου εμπορικού πλεονεκτήματος δεν θεμελιώνεται σε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο. Καθ' ό μέτρο το Ίδρυμα δεν προέβη ποτέ σε υπολογισμό του καθαρού κόστους –ο πραγματοποιηθείς υπολογισμός όσον αφορά την Belgacom το έτος 2002 πρέπει να θεωρηθεί ως έχων περιπέσει σε αχρησία και μη προσαρμοσμένος–, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η υποχρέωση προσφοράς κοινωνικών τιμολογίων δεν επάγεται εμπορικά πλεονεκτήματα για κανέναν επιχειρηματία.
- 67 Έχοντας προβεί στη διαβεβαίωση ότι η μέθοδος υπολογισμού είναι απόλυτα σύμφωνη προς τις επιταγές της οδηγίας 2002/22, το Βασίλειο του Βελγίου διευκρινίζει ότι το καθαρό κόστος των υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας στοιχεί, κατά το βελγικό σύστημα, στη διαφορά μεταξύ, αφενός, των εσόδων τα οποία θα προσποριζόταν ο πάροχος της καθολικής υπηρεσίας υπό συνήθεις εμπορικές συνθήκες και, αφετέρου, εκείνων τα οποία επιτυγχάνει κατόπιν των προβλεπομένων με τη νομοθεσία υπέρ των δικαιούχων του κοινωνικού τιμολογίου εκπτώσεων.
- 68 Οι μόνες οικονομικές ζημίες τις οποίες θα μπορούσε να έχει αποφύγει ένας επιχειρηματίας ελλείψει υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας θα ήσαν οι υποχρεωτικές εκπτώσεις επί των τιμολογίων. Συγκεκριμένα, ανεξάρτητα από τον εφαρμοζόμενο τύπο τιμολογίου, οι επιχειρηματίες προσφέρουν την ίδια υπηρεσία σε όλους τους συνδεδεμένους συνδρομητές.
- 69 Στον βαθμό που κάθε επιχειρηματίας δημόσιας τηλεφωνίας είναι υποχρεωμένος να παρέχει στους καταναλωτές την καθολική υπηρεσία, δεν θα μπορούσε να ανιχνευθεί υπέρ ενός συγκεκριμένου επιχειρηματία έμμεσο εμπορικό πλεονέκτημα. Εν πάση περιπτώσει, τυχόν πλεονεκτήματα θα ήσαν εν δυνάμει ταυτόσημα για όλους τους επιχειρηματίες.
- 70 Εξάλλου, κατά το καθού κράτος μέλος, μπορεί μεν η διαπίστωση ότι ο ιστορικός επιχειρηματίας διέθετε μεγάλο εμπορικό πλεονέκτημα έναντι των λοιπών να δικαιολόγησε τη θέσπιση του άρθρου 45bis του παραρτήματος του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, το οποίο παρενεβλήθη με το άρθρο 200 του νόμου της 25ης Απριλίου

2007, βάσει του οποίου θεσπίστηκε μηχανισμός μείωσης της αντισταθμίσεως την οποία λαμβάνει ο εν λόγω ιστορικός επιχειρηματίας, αλλ' ο ανωτέρω μηχανισμός δεν σημαίνει αναγνώριση του ότι παρόμοιο πλεονέκτημα θα υφίστατο ενδεχομένως και υπέρ των λοιπών επιχειρηματιών.

- 71 Το Βασίλειο του Βελγίου ισχυρίζεται ότι, υπό το φως του γράμματος του παραρτήματος IV της οδηγίας 2002/22, μπορούν να ληφθούν υπόψη, στο πλαίσιο του υπολογισμού του καθαρού κόστους, δύο ειδών κόστη: ήτοι, αφενός, οι ζημίες οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι το κόστος της καθολικής υπηρεσίας δεν καλύπτεται από τα έσοδα και, αφετέρου, το απορρέον από την απόκλιση σε σχέση με τις συνήθεις εμπορικές συνθήκες κόστος.
- 72 Ως εκ τούτου, η εκ μέρους του Βέλγου νομοθέτη προσέγγιση, η οποία συνίσταται στο να επιλέγονται ως καθαρό κόστος οι εκπτώσεις σε σχέση με τις συνήθεις εμπορικές συνθήκες τις οποίες οι πάροχοι της καθολικής κοινωνικής υπηρεσίας οφείλουν να χορηγούν στους κοινωνικούς συνδρομητές, συνάδει προς το γράμμα του παραρτήματος IV, μέρος Α, της οδηγίας 2002/22. Κατά το Βασίλειο του Βελγίου, η αντίθετη λύση θα οδηγούσε, στο πλαίσιο του απελευθερωμένου βελγικού συστήματος, σε στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων τηλεπικοινωνιών, καθόσον θα ήσαν όλες υποχρεωμένες να χορηγούν τις κοινωνικές μειώσεις, αλλά θα δικαιούνταν διαφορετικής αποζημίωσης.
- 73 Ως προς την εξέταση των εμπορικών πλεονεκτημάτων, το Βασίλειο του Βελγίου διευκρινίζει, αφενός, ότι έλαβε χώρα υπολογισμός του καθαρού κόστους όσον αφορά την Belgacom λαμβανομένων υπόψη των εμπορικών πλεονεκτημάτων τα οποία η τελευταία μπορούσε να αντλήσει από την παρεχόμενη καθολική υπηρεσία λόγω του μονοπωλίου του οποίου απήλαυε η ίδια τότε στον συγκεκριμένο τομέα και, αφετέρου, ότι, μετά την απελευθέρωση της καθολικής υπηρεσίας, ο ετήσιος υπολογισμός του καθαρού κόστους διενεργείται κατά τον προσδιορισμό του ποσού της αποζημίωσης η οποία οφείλεται σε κάθε επιχειρηματία κατόπιν της αιτήσεώς του περί αποζημίωσης. Από την ανάλυση του απελευθερωμένου βελγικού συστήματος προκύπτει ότι τα έμμεσα εμπορικά οφέλη τα οποία δύνανται να αντλούν οι επιχειρηματίες από τη χορήγηση κοινωνικών εκπτώσεων είναι εν δυνάμει ταυτόσημα για όλους τους επιχειρηματίες.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 74 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος IV, μέρος Α, της οδηγίας 2002/22, το καθαρό κόστος της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας στοιχεί στη διαφορά μεταξύ του καθαρού κόστους το οποίο υφίσταται καθορισμένη επιχείρηση οσάκις παρέχει καθολική υπηρεσία και οσάκις δεν την παρέχει. Συναφώς, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, απαιτείται η ορθή αξιολόγηση του κόστους το οποίο η καθορισμένη επιχείρηση θα είχε αποτύγει ελλείψει υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας αν είχε την ευχέρεια να επιλέξει τη μη εκπλήρωση παρομοίων υποχρεώσεων, καθώς επίσης και η αξιολόγηση των κερδών, περιλαμβανομένων των άυλων κερδών, για τον επιχειρηματία της καθολικής υπηρεσίας.
- 75 Αφετέρου, κατά το άρθρο 45bis του νόμου της 13ης Ιουνίου 2005, το καθαρό κόστος της κοινωνικής συνιστώσας της καθολικής υπηρεσίας στοιχεί στη διαφορά μεταξύ των εσόδων τα οποία προσπορίζεται ένας επιχειρηματίας υπό συνήθεις εμπορικές συνθήκες και εκείνων τα οποία επιτυγχάνει κατόπιν των προβλεπομένων με την ως άνω νομοθεσία υπέρ των δικαιούχων του κοινωνικού τιμολογίου εκπτώσεων.
- 76 Με το πρώτο σκέλος της προβαλλόμενης αιτιάσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο προβλεπόμενος από την επίδικη εθνική νομοθεσία υπολογισμός δεν λαμβάνει υπόψη το πραγματικό κόστος το οποίο θα απέφευγε στην πράξη η καθορισμένη επιχείρηση αν είχε τη δυνατότητα να επιλέξει τη μη εκπλήρωση υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας.
- 77 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι το σκέλος αυτό αφορά τις λεπτομέρειες του υπολογισμού του καθαρού κόστους της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας, λεπτομέρειες οι οποίες απαντούν στην οδηγία 2002/22 και συνίστανται στο να λαμβάνονται υπόψη συμπληρωματικά κόστη τα οποία υποχρεώθηκε να φέρει η καθορισμένη επιχείρηση λόγω ακριβώς των συνδεομένων με τη συγκεκριμένη καθολική υπηρεσία υποχρεώσεων. Ως εκ τούτου, το οικείο σκέλος θα ήταν βάσιμο μόνον αν η επίδικη μέθοδος υπολογισμού απέκλειε κατ' ανάγκη τον συνυπολογισμό του συμπληρωματικού αυτού κόστους.

- 78 Συναφώς, ναι μεν δεν αμφισβητείται ότι η μέθοδος υπολογισμού του καθαρού κόστους της παροχής υπηρεσιών έναντι κοινωνικών τιμών, παροχής η οποία θεσπίστηκε με τον νόμο της 13ης Ιουνίου 2005, διαφέρει εκείνης την οποία χρησιμοποιούν οι λοιπές συνιστώσες της καθολικής υπηρεσίας, όπως η «σταθερή γεωγραφική συνιστώσα», η θέση σε λειτουργία δημόσιων τηλεφωνικών θαλάμων ή η καθολική υπηρεσία πληροφοριών, για τις οποίες προβλέπεται ρητώς ο συνυπολογισμός του «αποφευχθέντος κόστους», το γεγονός όμως τούτο δεν αρκεί αφ' εαυτού για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο υπολογισμός του καθαρού κόστους της παροχής υπηρεσιών έναντι κοινωνικών τιμών αντιβαίνει στις επιταγές της οδηγίας 2002/22.
- 79 Εξάλλου, τα στοιχεία του κατατεθέντος στο Δικαστήριο φακέλου της δικογραφίας δεν επιτρέπουν να κριθεί ως ανακριβής η βεβαίωση του Βασιλείου του Βελγίου ότι οι μόνες οικονομικές ζημιές τις οποίες θα μπορούσε να έχει αποφύγει ένας επιχειρηματίας ελλείψει υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας θα ήσαν οι υποχρεωτικές εκπτώσεις επί τιμολογίων, αφ' ής στιγμής, ανεξάρτητα από τον εφαρμοζόμενο τύπο τιμολογίου, οι επιχειρηματίες προσφέρουν την ίδια υπηρεσία σε συνδεδεμένο συνδρομητή. Πράγματι, από τα ανωτέρω στοιχεία προκύπτει ότι, ανεξάρτητα από την αντίστοιχη κατάσταση των εν λόγω επιχειρηματιών, το περιεχόμενο των διαφόρων υπηρεσιών τις οποίες παρέχουν ο καθένας στους συνδρομητές του, επομένως δε και η διάρθρωση του αναγόμενου στο συγκεκριμένο αυτό περιεχόμενο κόστους ως τοιούτου, δεν τροποποιούνται από το γεγονός απλώς και μόνο ότι ορισμένοι εκ των συνδρομητών μπορούν να διεκδικήσουν το πλεονέκτημα των κοινωνικών τιμολογίων.
- 80 Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η επίδικη εθνική νομοθεσία, προβλέποντας ότι το καθαρό κόστος της κοινωνικής συνιστώσας της καθολικής υπηρεσίας στοιχεί στη διαφορά μεταξύ των εσόδων τα οποία θα προσποριζόταν ο παρέχων υπηρεσίες έναντι κοινωνικών τιμολογίων υπό συνήθεις εμπορικές συνθήκες και εκείνων τα οποία επιτυγχάνει όντως κατόπιν των προβλεπομένων από την εν λόγω νομοθεσία τιμολογιακών εκπτώσεων υπέρ των δικαιούχων των κοινωνικών τιμολογίων, δεν θα ελάμβανε υπόψη κόστη τα οποία οι καθορισμένες για την παροχή της καθολικής υπηρεσίας επιχειρήσεις θα είχαν αποφύγει αν είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν τη μη εκπλήρωση υποχρέωσης αναγομένων στην ανωτέρω υπηρεσία.
- 81 Ως εκ τούτου, το πρώτο σκέλος της δεύτερης αιτιάσεως είναι απορριπτέο.

- 82 Το δεύτερο σκέλος της ίδιας αιτιάσεως αντλείται από το ότι ο προβλεπόμενος με την επίδικη εθνική νομοθεσία υπολογισμός δεν λαμβάνει υπόψη τα εμπορικά πλεονεκτήματα τα οποία επιτυγχάνουν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις από την παροχή υπηρεσιών έναντι κοινωνικών τιμολογίων, συμπεριλαμβανομένων των άυλων κερδών.
- 83 Το Βασίλειο του Βελγίου ισχυρίζεται ότι, καθ' ό μέτρο η υποχρέωση παροχής υπηρεσιών έναντι κοινωνικών τιμολογίων βαρύνει το σύνολο των δραστηριοποιούμενων στη βελγική επικράτεια επιχειρηματιών, τα εμπορικά πλεονεκτήματα είναι κατ' αρχήν εν δυνάμει ταυτόσημα για όλους τους εν λόγω επιχειρηματίες. Πέραν τούτου, δεν αμφισβητεί ότι η επίδικη εθνική νομοθεσία δεν λαμβάνει υπόψη τα τυχόν εμπορικά πλεονεκτήματα τα οποία αντλούνται από την παροχή υπηρεσιών έναντι κοινωνικών τιμολογίων.
- 84 Εντούτοις, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου IV της οδηγίας 2002/22, ο υπολογισμός του καθαρού κόστους της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας πρέπει να περιλαμβάνει την εκτίμηση των κερδών, συμπεριλαμβανομένων των άυλων κερδών, τα οποία προσπορίζεται ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας διά της συγκεκριμένης παροχής. Αφ' ής στιγμής οι ανωτέρω διατάξεις εμπίπτουν στο εναρμονισμένο κανονιστικό πλαίσιο, στην εγκαθίδρυση του οποίου σκοπεύει η οδηγία 2002/22, επαπόκειται στα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τα εν λόγω κέρδη οσάκις καθορίζουν τις λεπτομέρειες, σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να υπολογίζεται το καθαρό κόστος της παρεχόμενης καθολικής υπηρεσίας.
- 85 Υπό τις ανωτέρω περιστάσεις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το δεύτερο σκέλος της δεύτερης αιτιάσεως είναι βάσιμο.

⁸⁶ Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των προηγηθεισών σκέψεων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Βασίλειο του Βελγίου,

- αφενός, μη προβλέποντας, κατά τον υπολογισμό του καθαρού κόστους εκ της παροχής της κοινωνικής συνιστώσας της καθολικής υπηρεσίας, τα εμπορικά πλεονεκτήματα τα οποία αντλούν οι επιφορτισμένες με την εν λόγω παροχή επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των άυλων κερδών, και
- αφετέρου, διαπιστώνοντας εν γένει και βάσει του υπολογισμού του καθαρού κόστους του παρόχου της καθολικής υπηρεσίας, ο οποίος ήταν προηγουμένως ο αποκλειστικός πάροχος της εν λόγω υπηρεσίας, ότι όλες οι επιχειρήσεις οι οποίες είναι επιφορτισμένες του λοιπού με την παροχή της ίδιας υπηρεσίας υφίστανται στην πράξη αθέμιτη επιβάρυνση λόγω της παροχής και χωρίς να έχει προβεί σε επί τούτου εξέταση τόσο του καθαρού κόστους το οποίο συνεπάγεται η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία για κάθε ενδιαφερόμενο επιχειρηματία όσο και του συνόλου των προσιδιαζόντων σε αυτόν χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, όπως το επίπεδο των εξοπλισμών του ή η οικονομική και η χρηματοδοτική κατάστασή του,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει, αντιστοίχως, του άρθρου 12, παράγραφος 1, και του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/22.

Επί των δικαστικών εξόδων

⁸⁷ Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού, το Δικαστήριο μπορεί να κατανειμί τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του σε περίπτωση, μεταξύ άλλων, μερικής ήττας εκάστου επί ενός ή πλειόνων αιτημάτων του.

88 Εν προκειμένω, επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε ως προς ορισμένα σκέλη των αιτημάτων της, το μεν Βασίλειο του Βελγίου καταδικάζεται στα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων και η Επιτροπή στο ένα τρίτο αυτών.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Το Βασίλειο του Βελγίου,

- αφενός, μη προβλέποντας, κατά τον υπολογισμό του καθαρού κόστους εκ της παροχής της κοινωνικής συνιστώσας της καθολικής υπηρεσίας, τα εμπορικά πλεονεκτήματα τα οποία αντλούν οι επιφορτισμένες με την εν λόγω παροχή επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των άυλων κερδών, και

- αφετέρου, διαπιστώνοντας εν γένει και βάσει του υπολογισμού του καθαρού κόστους του παρόχου της καθολικής υπηρεσίας, ο οποίος ήταν προηγουμένως ο αποκλειστικός πάροχος της εν λόγω υπηρεσίας, ότι όλες οι επιχειρήσεις οι οποίες είναι επιφορτισμένες του λοιπού με την παροχή της ίδιας υπηρεσίας υφίστανται στην πράξη αθέμιτη επιβάρυνση λόγω της παροχής και χωρίς να έχει προβεί σε επί τούτου εξέταση τόσο του καθαρού κόστους το οποίο συνεπάγεται η παρεχόμενη καθολική υπηρεσία για κάθε ενδιαφερόμενο επιχειρηματία όσο και του συνόλου των προσιδιαζόντων σε αυτόν χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, όπως το επίπεδο των εξοπλισμών του ή η οικονομική και η χρηματοδοτική κατάσταση του,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει, αντιστοίχως, του άρθρου 12, παράγραφος 1, και του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/22 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για

την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία «καθολική υπηρεσία»).

- 2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

- 3) Καταδικάζει το Βασίλειο του Βελγίου στα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταδικάζεται στο ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων.

(υπογραφές)